

Nr 23

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för lantbruksnämnderna att förvärva mark för fritidsändamål.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:309 av herr *Larfors* och herr *Gustavsson, Bengt*, samt II:403 av herr *Ekström* i Björkvik *m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av gällande författning, så att lantbruksnämnderna får rätt att under ledning av lantbruksstyrelsen förvärva mark för fritidsändamål utan samband med yttre rationalisering.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionen II:403.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden av domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsnämnd, Riksförbundet Landsbygdens folk och 1962 års fritidsutredning.

1962 års fritidsutredning lämnar i sitt yttrande den upplysningen att det av motionärerna väckta förslaget redan är föremål för övervägande inom utredningen på dess eget initiativ. Enligt utredningens arbetsplan kommer spørsmålet att behandlas som en delfråga i ett större markpolitiskt och organisatoriskt sammanhang i utredningens första betänkande, som kommer att avhandla fritidsbebyggelsen och som torde kunna avlämnas i slutet av år 1964. Med anledning härav anser utredningen motionen ej behöva föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Av samma uppfattning är *lantbruksstyrelsen*, som härvid hänvisar till vad som meddelats från 1962 års fritidsutredning. Styrelsen uttalar emellertid samtidigt, att den ställer sig positiv till motionernas syfte. Sålunda delar styrelsen motionärernas uppfattning, att vidgade statliga aktiva insatser, jämsides med kommunernas insatser i förevarande syfte, erfordras för att fritidsbebyggelsens och fritidsverksamhetens i övrigt ianspråktagande av mark fortlöpande skall utvecklas på ett ur allmän synpunkt lämpligt sätt och för tillgodoseende av behovet av tillgång till lämplig sådan mark. Styrelsen anför härom närmare följande.

Lantbruksnämnderna får i sin verksamhet ofta kontakt med dylika frågor om fritidsbebyggelsens m. m. markbehov. Vid all dylik exploatering har nämnderna i första hand att bevaka att denna lokaliseras på sådant sätt att ej kvalificerade bestående jordbruksintressen skadas. Men nämnderna kan även, vid sidan av sina egentliga åligganden, aktivt medverka

för att främja fritidsintressena. Ett av de viktigaste momenten i planeringen för jordbrukets rationalisering är att bedöma, i vilka områden jordbruket kommer att långsiktigt bestå och i vilka områden man får räkna med att jordbruket definitivt viker. Fritidsintressena torde väl främst komma att söka sig till dylika områden, där vitala jordbruksintressen ej längre kvarstår. Genom sin överblick över dessa förhållanden i fråga om hur långt jordbrukets intressen med avseende å markanvändningen sträcker sig och sin kännedom om förhållandena i fråga om fastighetsmarknaden i berörda områden skulle nämnderna kunna ha betydande möjligheter att på tidigt stadium medverka till lösning av frågor om markbehov för fritidsbebyggelsen eller andra fritidsändamål. Som motionärerna berört har emellertid lantbruksnämnderna ej befogenhet att inköpa mark med mindre ett någorlunda kvalificerat jordbruksrationaliseringsintresse föreligger med avseende å förvärvsegendomen eller någon del av densamma. Dessa befogenheter är väl snäva ur de synpunkter motionärerna anlagt och torde därför böra utvidgas till att omfatta markförmedling för det aktuella ändamålet i alla de situationer då ett väsentligt intresse för landsbygdens utveckling därigenom främjas.

Statens naturvårdsnämnd framhåller likaledes, med hänsyn till behovet av mark för fritidsändamål, angelägenheten av att en aktiv verksamhet bedrivs från det allmännas sida i syfte att förvärva för ändamålet lämpliga områden. För sådan verksamhet äger lantbruksnämnderna enligt nämnden otvivelaktigt goda resurser bl. a. genom sina erfarenheter i samband med jordbrukets yttre rationalisering och den överblick som de därvid erhåller över fastighetsmarknaden. Nämnden erinrar emellertid om att frågan huruvida lantbruksnämnderna utöver rationaliseringsarbetet även bör vara verksamma för att förvärva fritidsområden behandlades av 1963 års riksdag.

Sålunda anmäldes i propositionen 1963:71 en av länsstyrelsen i Östergötlands län hos Kungl. Maj:t gjord framställning om att lantbruksnämnden i länet måtte få inköpa och förvalta fastigheter i länets skärgård och kustbygd. I gemensamt utlåtande över denna framställning anförde lantmästeristyrelsen och lantbruksstyrelsen bl. a., att lantbruksnämndernas inköpspolitik med nu gällande riktlinjer ej i första hand kan syfta till att lösa markfrågor som sammanhänger med tätbebyggelseplanering eller naturvård. Enligt ämbetsverkens mening föreligger dock icke hinder mot inköp i sådana fall, där en del av den förvärvade egendomen avses att användas för jordbruksrationaliseringsändamål, medan kanske en annan del avses att tas i anspråk för tätbebyggelse eller såsom fritidsområde. Ämbetsverken tillstyrkte så till vida länsstyrelsens framställning, att de fann lantbruksnämnd böra aktivera sin inköpsverksamhet i de fall, där jordbruksintressena kan anses utgöra ett primärt syfte med ifrågavarande markförvärv, samt därvid kunna inköpa fastigheter även när egendom delvis är avsedd för fritidsändamål. Med anledning av vad sålunda förekommit uttalade chefen för jordbruksdepartementet i propositionen, att han fann det angeläget att lantbruksnämnderna — så långt gällande lagbestämmelser och andra föreskrifter medger — i sin verksamhet med jordbrukets rationalisering tillvaratar naturvårdsintressena. Detta uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida.

Naturvårdsnämnden anser det vara för tidigt att redan i år uppta frågan till omprövning och avstyrker således bifall till motionerna. Nämnden framhåller emellertid i sammanhanget, att vunna erfarenheter visat värdet av medverkan från lantbruksnämndernas sida i naturvårdsarbetet. Även inom ramen för sina nuvarande befogenheter kan lantbruksnämnderna sålunda göra betydelsefulla insatser när det gäller att säkerställa mark för naturvårdsändamål. Nämnden kommer att i sin verksamhet söka utvidga och befästa det samarbete med lantbruksnämnderna som inletts på ifrågasvarande område.

Domänstyrelsen avstyrker bifall till motionerna med hänvisning till att det redan nu föreligger möjlighet för lantbruksnämnderna att tillvarata naturvårdsintressen. Härvid åberopar styrelsen följande yttrande av departementschefen i prop. 1963:71, s. 118.

Vid behandlingen av de allmänna riktlinjerna för naturvården har jag förordat, att kronan med äganderätt förvärvar vissa värdefulla naturområden och att för ändamålet en särskild delfond av domänfonden tillförs medel genom investeringsanslag å kapitalbudgeten. Det bör åvila länsstyrelserna och naturvårdsnämnden att ta initiativ till sådana markförvärv. Givetvis bör också naturområden å mark, som lantbruksnämnd förvärvar med anlåtande av jordfonden, kunna mot ersättning överföras till nämnda delfond. Då lantbruksnämnd finner att sådan överföring kan ifrågakomma, bör nämnden anmäla förhållandet för länsstyrelsen.

Styrelsen anför vidare bl. a.

Nämnderna har i sin verksamhet stora möjligheter att erhålla kännedom om för fritids- och naturvårdsändamål lämpliga områden, vilka är avsedda att försäljas. Det är självfallet värdefullt att nämnderna i sådana fall tar kontakt med länsstyrelse eller statens naturvårdsnämnd.

Enligt k. brev den 3 maj 1963 har numera inrättats en delfond av domänfonden för förvärv av vissa värdefulla naturområden. För budgetåret 1963/64 har till sådana markförvärv anvisats ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor. Därest anvisade medel för inköp av markområden för fritids- och naturvårdsändamål skulle visa sig otillräckliga bör enligt styrelsens mening anslaget till nämnda delfond under domänfonden ökas.

Riksförbundet Landsbygdens folk anför inledningsvis, att den kraftiga expansionen inom fritidsverksamheten under de senaste åren kommit att ställa allt större krav på samhällets medverkan vid lösandet av med fritiden sammanhängande frågor samt att fritidsfrågorna f. n. är under behandling inom 1962 års fritidsutredning, som bl. a. torde kunna förväntas komma att uppmärksamma de synpunkter, som framförts i motionerna.

Därefter framhåller riksförbundet, att lantbruksnämndernas huvuduppgift hittills varit att medverka och underlätta vid jord- och skogsbrukets rationalisering. Den pågående snabba strukturrationaliseringen kommer sannolikt, anför riksförbundet vidare, att under den närmaste framtiden i detta avseende kräva allt större insatser från lantbruksnämndernas sida. Mot

denna bakgrund finner riksförbundet det vara tveksamt, om lantbruksnämnderna bör engageras i någon större utsträckning för anskaffandet av fritidsmark för tillgodoseende av tätortsbefolkningens behov. Detta hindrar emellertid inte att lantbruksnämnderna i samband med sina uppgifter beträffande jord- och skogsbrukets rationalisering bör kunna uppmärksamma även de i motionerna berörda frågorna.

Riksförbundet anför vidare, att i anslutning till den översyn av bl. a. den statliga rationaliseringsverksamheten, som f. n. pågår inom 1960 års jordbruksutredning, även lantbruksnämndernas verksamhetsområde behandlas och att det finns anledning anta, att man därvid beaktar det behov av samordning mellan olika intressen som kan föreligga. Motionerna torde emellertid enligt riksförbundet lämpligen böra överlämnas till jordbruksutredningen.

Härutöver understryker riksförbundet sin principiella inställning, att mark som redan är i samhällets ägo i första hand bör utnyttjas vid tillskapandet av fritidsområden. Domänverket torde således förfoga över åtskilliga för ändamålet lämpliga marker, något som torde gälla även flera städer och tätorter.

Utskottet

Den ökade fritiden samt den allmänna levnadsstandardens stegring har bland annat medfört ett allt större intresse för fritidsbebyggelse och skapat behov av nya grönområden samt mark för fritidsändamål över huvud taget. Statsmakterna har också sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor. Sålunda har exempelvis 1962 års fritidsutredning fått i uppdrag att verkställa utredning angående fritidsområden, fritidsbebyggelse och därmed sammanhängande spörsmål. Utredningen har den 3 augusti 1964 överlämnat ett första betänkande, benämnt Friluftslivet i Sverige, utgångsläge och utvecklingstendenser (SOU 1964:47) och avser att i närmast följande del framlägga förslag om bland annat lokalisering och översiktlig planering av fritidsbebyggelsen samt vissa lagstiftnings- och organisationsåtgärder.

I motionerna I:309 och II:403 har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av gällande författning så att lantbruksnämnderna får rätt att under ledning av lantbruksstyrelsen förvärva mark för fritidsändamål utan samband med yttre rationalisering. Motionärerna anför härvid, att utvecklingen på ifrågasvarande område går så snabbt, att innan resultatet av 1962 års fritidsutrednings arbete föreligger för beslut i riksdagen risk finns att ur allmän och enskild synpunkt skadliga följdverkningar uppkommer, som framdeles blir svåra att avhjälpa. Som exempel härpå nämner motionärerna markspekulation och vissa olämpliga former av markexploatering.

Som framgår av det av 1962 års fritidsutredning avlämnade yttrandet över ifrågavarande motioner är det av motionärerna väckta förslaget redan föremål för övervägande inom utredningen. Enligt vad utskottet numera erfarit kommer spörsmålet att behandlas i utredningens närmast följande betänkande, vilket avses att överlämnas i början av år 1965. Vid sådant förhållande finner utskottet motionerna ej behöva föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet hemställer därför,

att riksdagen må lämna motionerna I:309 och II:403 utan åtgärd.

Stockholm den 10 november 1964

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Hjalmar Nilsson*, Lage Svedberg, Nils Hansson, Carl Eskilsson, Hedström, Magnusson, Gunnar Pettersson, Isacson, Manne Olsson och Harald Pettersson;

från a n d r a kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Sköld, Lindström*, Antby, Arweson, Nilsson i Lönsboda, Franzén, Trana*, Stiernstedt* och Hedin.

* Ej närvarande vid justeringen.